

ШКОЛА МАЙБУТТЯ (шок майбутнього)

Діти, які сьогодні переступають поріг школи, негайно стають частиною стандартної організаційної структури: керованого учителем класу. Один дорослий і певна кількість підпорядкованих йому молодих людей,

що сидять зазвичай правильними рядами і дивляться прямо перед собою, – ось основна стандартизована одиниця школи індустріальної ери.

Справа у тому, що десятки мільйонів дітей на законних підставах змушені сьогодні витратити безцінні години свого життя, ретельно працювати над матеріалом, практична користь якого в майбутньому викликає великий сумнів. Чи варто їм витратити стільки часу на вивчення іноземної мови? А ті години, що витрачені на вивчення рідної мови, чи використані вони з максимальною віддачею? Чи варто від усіх дітей вимагати вивчення алгебри? А чи не матимуть вони значно більше користі із вивчення теорії імовірностей? Логіки? Комп'ютерного програмування? Філософії? Естетики? Масових комунікацій?

Все вищесказане не слід розглядати як заяву, спрямовану «проти культури», або як заклик до повного знищення минулого. Не означає воно також, що ми можемо проігнорувати такі фундаментальні основи, як читання, письмо і рахування.

Чому, наприклад, викладання має будуватися на таких незмінних дисциплінах, як рідна мова, економічна наука, математика або біологія? А чому не на вивченні періодів життєвого циклу людини: курс, присвячений народженню, дитинству, юності, шлюбу, кар'єрі, старості, смерті. Чи на вивченні сучасних соціальних проблем? Або вивченні техніки минулого і майбутнього? Чи на вивченні безлічі інших нетрадиційних предметів, які лише можна собі уявити?

Суспільство перебуває у стані диференціації. Більш того, ми ніколи не зможемо передбачити – поза залежності від того, наскільки досконалі будуть наші прогностичні інструменти – послідовність майбутніх станів суспільства. Найкраще у даній ситуації, як підказує глузд, – це знешкодити вибір нашої системи освіти. **Точно так само, як генетична різноманітність сприяє збереженню видів, різноманітність систем освіти підвищує шанси суспільства на виживання.**

Замість стандартних навчальних планів для початкової та середньої школи, за якими всі учні піддаються дії в основному однієї і тієї ж бази даних – тобто навчаються тій же самій історії, математиці, біології, літературі, граматиці, іноземним мовам тощо, – орієнтований на майбутнє рух в системі освіти має постаратися сформувати широкий спектр пропонованої інформації. Дітям буде дозволено значно більший вибір, чим в теперішній час, їх заохочуватимуть до ознайомлення з більшою кількістю різноманітних короткотермінових курсів (*можливо, тривалістю в два-три тижні*), перш ніж вони вирішать приступити до тривалого навчання. Кожна школа пропонуватиме десятки два факультативних предметів, які обов'язково будуть засновані на ідентифікованих припущеннях щодо майбутніх потреб.

Досить широким буде і тематичний діапазон. Окрім вивчення «відомих» (*тобто вельми можливих*) елементів суперіндустріального майбутнього, будуть теми, розраховані на інтерес до невідомого, несподіваного, можливого. Здійснити це можна за допомогою «*імовірнісних навчальних планів*» – навчальних програм, створених для підготовки людей до оперування проблемами, які не тільки поки що не виникли, а й можливо, так ніколи і не реалізуються. Нам потрібна, наприклад, велика кількість спеціалістів для роботи в умовах потенційних, хоча, мабуть, і малоімовірних надзвичайних ситуацій: зарадження землі, занесеного з інших планет чи зірок, контактів з позаземним життям, з жажливими породженнями генетичних експериментів тощо.

Відповідно до принципу різноманітності у разі зростання вибору з числа складних маловідомих спеціальностей вимагатиметься менше обов'язкових курсів. Працюючи в цьому напрямку і формуючи імовірністичний навчальний план, що угадує наперед непередбачувані обставини, суспільство зможе накопичити широкий діапазон умінь та навичок, включаючи й ті, які слід мати напоготові у випадку, якщо наші високоімовірнісні прогнози майбутнього виявляться помилковими.

Наслідком такої політики стане поява людей з яскравою індивідуальністю, різноманітних ідей, політичних і соціальних підсистем.

Якщо припустити подальше безперервне зростання чинників швидкоплинності, новизни та різноманітності, то характер деяких з цих поведінкових навичок стане ясним. **Людам, які житимуть в суперіндустріальному суспільстві, знадобляться нові уміння та навички у трьох ключових сферах: умінні навчатися, умінні спілкуватися й умінні вибирати.**

Уміння навчатися. З початком подальшого прискорення розвитку ми зможемо дійти висновку про те, що знання стає усе більше продуктом, який швидко псується. Сьогоднішній «факт» завтра перетворюється на «дезінформацію».

Суспільство, в якому окремо взята особистість постійно змінює роботу, місце проживання, соціальні зв'язки тощо, витрачає величезні гроші на ефективне професійне навчання. А тому в школах майбутнього мають викладати не лише суму знань, а й уміння оперувати ними. Школярі мають навчатися умінню відмовлятися від застарілих ідей, а також тому, як і коли їх замінити. Отже, вони мають навчатися навчатися.

Новим потужним додатковим аспектом освіти може стати інструктаж школярів про те, як навчатися, як розуміватися і як переучуватися. Нова освіта має навчити індивіда, як класифікувати і перекласифікувати інформацію, як оцінювати її достовірність, як за необхідності змінювати категорії, як переходити від конкретного до абстрактного і навпаки, як поглянути на проблеми під новим кутом зору, як займатися самоосвітою. Неграмотною у майбутньому буде не та людина, яка не уміє читати, а та, яка не навчилася навчатися.

Уміння спілкуватися. Якщо і далі зростатиме темп життя, то можна передбачити, що також більше і більше зростатимуть труднощі в установленні та підтриманні корисних контактів між людьми.

Уміння вибирати. Якщо, припустимо, перехід до суперіндустріалізму збільшить можливість вибору і складність рішень, що постають перед індивідом, то зовсім ясно, що освіта має негайно узятися і за проблему понад вибору, тобто надто багатого вибору.

Адаптація також припускає, що людина має зробити правильний вибір. Індивід, який опинився перед численними альтернативами, вибирає ту єдину, що найбільшою мірою співпадає з його системою цінностей.

В доіндустріальних суспільствах, де система цінностей була відносно стабільною, практично не виникало питання про правомочність старшого покоління нав'язувати свої цінності молоді.

Освіта рівною мірою займається як прищеплюванням моральних цінностей, так і передачею професійних навичок.

Короткий афоризм: «Хто застережений, той є озброєний» містить глибоке розуміння адаптаційної психології.

Здавалося б, самоочевидно, що у більшості ситуацій можна допомогти людям краще адаптуватися, якщо просто надати їм новітню інформацію про те, що їх очікуватиме попереду.

В адаптації провідну роль відіграє зумовлена підготовкою здатність зазирати наперед. В дійсності одна з секретних пружин успішного

переборювання, можливо, криється у чутті майбутнього, властивому конкретному індивіду. Ті з нас, хто йде в ногу зі змінами, кому вдається добре адаптуватися, мабуть, мають більш глибоке і більш розвинуте чуття прийдешнього, ніж ті, хто погано з цим справляється. Передбачення майбутнього для них стало звичкою. Шахіст, який передбачає ходи свого суперника; керівник, який прогнозує довготривалі та перспективні плани; учень, який, раніш ніж розпочати читання з першої сторінки, зазирає спочатку в зміст, – усім їм, певно, живеться значно ліпше.

Людина вельми відзначається одна від одної тим, скільки розмірковує про майбутнє. Дехто вкладає надто більше душевних сил у завчасне самопрогнозування – уявляють, аналізують і оцінюють майбутні можливості та імовірності.

Відзначаються люди і тим, наскільки далеко схильні вони заходити у своїх проектах. Хтось звично міркує в категоріях «віддаленого майбутнього». Інші ж проникають не далі «найближчого майбутнього».

Таким чином, є два параметри «інтереса до майбутнього»: як багато і наскільки далеко.

Припускається, що людям різного віку властиво приділяти майбутньому різну увагу. Можуть відзначитися й їхні «часові горизонти».

Однак не лише вік позначається на нашому інтересі до майбутності. Впливає на нього і загальний культурний рівень, а рівень зміни оточуючого середовища – це один з найважливіших культурних впливів.

Ось чому чуття майбутнього, що є у індивіда, відіграє таку важливу роль у його здатності переборювати труднощі.

Чим стрімкіше темп життя, тим швидше зникає від нас сучасна оточуюча обстановка і тим інтенсивніше реалізуються потенційні можливості. У міру того, як наше оточення поступово набирає обертів свого поступального руху, ми не тільки змушені все більше розмірковувати про майбутнє, а й поширювати обрії нашого часу, зондуючи усе більше і більше віддалене майбутнє.

Чим швидше змінюється середовище, тим більше цікавості до майбутності слід виявляти.

Тепер потрібно розповсюджувати і роз'яснювати в суспільстві динамічні, проте не надприродні образи, що показують, яким стане життя у майбутньому, що стрімко наближається, на слух, на смак, на дотик, який воно матиме запах.

Аби створити такі образи і цим пом'якшити шок майбутнього, ми насамперед маємо зробити прийнятними міркування і домисли про саме майбуття.

Маємо заохочувати людей з самого дитинства вільно розмірковувати, фантазувати не лише про те, що пророчить їм наступний тиждень, а й про те, що наступне покоління готує всьому людству.